

MAARJAMAA

Vello Salo Ringkiri

Nr. 11 (130)

XXIV aastakäik

Luukapäev 2010

»MAARJAMAA« ema Fanny 90!

Võidupühal 1961 – ligi viiskümmend aastat tagasi – ilmus esimene „Maarjamaa“. Selle esileheküljal algas palvega *Ave Regina*, mille all seisis kaks tärnikest – ütlemaks, et tõlkija nimi pole tähtis. Kes teda tollal tundiski – ent nüüd, tõlkija 90. sünnipäeval, mil teda kõik tunnevad, sobib meenutada, et see oli Fanny tõlge.

Meenub ka eellugu. 50ndate alguses hakkasin otsima meie Läände jõudnud katoliiklasi. Nii algas päris mitu kirjavahetust – ka Fannyga, kellega asju arutades asutasimegi „Maarjamaa“. Ühendamiseks aatekaaslasli palves kodumaa eest. Esilehekülje avas Fanny tõlgitud *Ave Regina*, järgnes meie esimene ühine artikkel

PALVESIDE

Kui palju vanu ja armsaid sidemeid on pagulusaastate jooksul katkenud! Nii mõnestki sõbrast, sugulasest või heast tuttavast pole enam ammu midagi kuulnud.

Ka meie „oma leht“ ei saa seda lünka päriselt täita, kuid teeb, mida suudab ja esineb kohe ilmudes ettepanekuga: astugem palvesidemesse! Paljudes paikades tähistatakse keskpäeva „Issanda ingl“ kellahelinaga või siis ka sireeniga. Kas ei oleks see sobiv silmapilk, et hetkeks seisatuda ja pilku pöörata sinnapoole, kust meile tuleb jõud ja valgus?

Lisame oma esimesele ringkirjale palvesedeli sooviga, et see palve meid igal keskpäeval Jumalaga ja omavahel ühendaks.

Häbenesime muide, et meid, „leheneegreid“, rohkem polnudki; sellepärast seisab Fanny artiklite all kaks, minu omade all kolm tärnikest (ikkagi peatoimetaja!) Olgu see „salodus“ nüüd kõigile – eriti bibliograafidele – teada. Meie tollal paarisajase tiraažiga ringkiri on ju tänapäeval internetis kõigile kättesaadav.

Juubelisünnipäeva puhul otsisin kokku tema kirjutatud artiklid. Siin nad on:

1961 *Ave Regina, Palveside, Saateks „Maarjamaale“, Kas metsas või kirikus?, Avedis-laul, Kui süda on tühi ja mõte unine*

1962 *Elu Kiriku ühinemise eest*

1965 *Issand, kuhu peaksime siis minema?*

1966 *Mõtteid Pühakirja lugemise üle.*

Sain niisiis kokku üheksa pala. Ärgu keegi öelgu, et seda oli liiga vähe! Fanny kirjutas nimelt ka terveid saateid Vatikanis Raadio eestikeelse kava jaoks, ent see oleks omaette lugu – juba sel põhjusel, et armas juubilar on vahepeal õige mitmel alal töötanud ja tuleb küsida:

kelleks teda tituleerida?

On ta Eesti kultuuriatašee Prantsusmaal? Montmorency keskkonnakaitsja? Teoloog? Piiblitõlkija? Keeleteadlane? Pascali esimene vahendaja? Eesti esimene naisesseist? Issanda loomaia või „Maarjamaa“ ema?

Teeneid jagub tal igal alal, ent „Maarjamaa“ ema on ta lausa kahekordselt: avas ju tema Pascali tõlge „Maarjamaa“ taskuraamatu sarja.

Ometi – kui mul lubati kirjutada sünnartiklike *Loomingule* – murdsin tükk aega pead ja panin pealkirjaks hoopis „Üks kerge jalaga rõõmus plika“.

Selgus nimelt, et Fannyt tunti ammu enne minu päevi. Esimese iseloomustava pildikese sain äsjalahkunud Ilmar Mikiverilt, kes samuti kaugel „Eesti asja ajas“, isegi 90sena.

Jutustab Indrek Hirv: „Istusime 1993. aasta veebruaris Washingtonis Impsu pool, jõime hispaania veini, kolmas pudel läks juba. Aeg-ajalt tuli Liisu meie seltsi, tõi midagi süüa, lõkerdas naerda ja manitses „poisse“ piiri pidama.

Võtsime siis läbi tuttavaid ja pooltuttavaid ja neid, kellest kuulnud olime – mina rääkisin Impsu küsimise peale näiteks Kaido Kamast, Imps minu küsimise peale näiteks Fanny Siversist... et kuidas üks tüdruk oli 1940. aastal Tartu Ülikooli peahoone teise korruse trepist alla keksinud, rõõmus ja kerge jalaga nagu laps. Tollal oli naisüliõpilastel moeks pigem daam kui tütarlaps olla: ajad olid tõsised, isamaalikus nõudis juba iseenesest tõsidust ja kaalukust. Üks kerge jalaga rõõmus plika – Fanny Isak, nagu Imps siis hiljem teada sai – mõjunud kesk süngel aega igatahes kuidagi hästi elujaatavalt, julgust ja lootust andvalt.“

MAARJAMAA ilmub võimalust mööda kord kuus. – Toimetaja Vello Salo

Kõne- ja kirjatruut (372) 6055040, Merivälja tee 18, 11911 Tallinn; vsalo@solo.ee; Internetis: www.salo.pri.ee

See mälestuskilluke näis mulle kõige tabavam: ei ole ma iial Fannyt nukra näoga näinud – või olete teie? – vaid alati rõõmsaga. Ja seda vajame tänapäevalgi üle kõige.

Hilisemaid mälestuskillukesi

on minulgi – kõik rõõmsad. Eriti püsib meeles sõit meie suure teadmamehe Otto Alexander Webermanni jutule Issanda aastal 1961. Tema teadis ju Eesti kirikuloost rohkem kui meie kahe peale kokku.

Vurasime Vellernist Göttingeni minu isiklikus kaheistmelises „limusiinis“, pisitillukeses Heinkel-Kabinenrolleris, mida rahvasuu hüüdis adventivankrikeks (*Adventwägelchen*), sest sisseastumiseks tuli tema uks üles tõsta – see oli aga ju tuntud adventilaul *Macht hoch die Tür!*

Oli imeilus suvepäev ja vähe liiklust – ent aega juttu ajada. Ikka meie „Eesti asjast“, s.t. „Maarjamaa“ asjast, mis hakkas lõpuks ometi kuju võtma.

Jutud doktor Webermanniga olid ka küll ülihuvitavad, kuid meelde jäänud on eelkõige see sinnasõit „suurte plaanide“ arutamiseks ilusa ilma taustal. See, et meie ringkirja esimene number valmis sai ja kirikursus ilmuma hakkas, rõõmustas muidugi ka väga, ent too plaanide pidamine oli nagu erilisemgi.

Teine killuke – kuidas Johannes XXIII meid asjata audientsile ootas – on küll natuke naljakas. Kui Fanny tollesama 1961. a. lõpus Roomas käis, palusime Pühalt Isalt audientsi. Vastust andis aga nii kaua oodata, et arvasime: ei võetagi jutule. Vastus siiski tuli – ja jaatav – ent saime selle kätte alles pärast meie antud aega... Panin siis ringkirja nr. 3 teate, et paavst võimaldas kahele toimetuse liikmele audientsi. Ei saanud ju nii tähtsat asja ütlemata jätta. Nuputasin aga sellise sõnastuse, et lugeja võis audientsi ka toimunuks lugeda... Olgu seegi „salodus“ nüüd teada. Andke vaesel’ vanainimesel’ andeks...

Ah jaa – aastal 1984 avaldas Pariisis keegi Killuke raamatukese *Ristikäik Maarjamaa eest*. Vaatasin just järele Rahvusraamatukogu kataloogist: seda ei ole nende 17 kirje hulgas, mis Fanny nime kannavad. *A propos* nimi veel sedagi:

Fanny kahestumine

Vaatasin ka, mida Google meie Fannyst teab ja leidsin seal koguni kaks – ühel perekonnanimi Sivers, teisel Sievers! Seegi „salodus“ saab nüüd selgeks.

US State Departmenti andmeil aprillist 1943 küüditati juunis 1941 Pärnust Fanny Juhani tütar Isak, ent hiljem selgus, et ta sõlmis hoopis fiktiivabieli ja asus ümber Saksamaale kui *Fanny von Sivers*, kes „prantsustus“ *de Sivers*’iks. Veel hiljem, kui „*Loomingu*“ Raamatukogu a. 1992 tema *Mateeriasse kootud palve* avaldas, sokutas trükiveakurat kaanele lisaks ühe vägeva E. Seda märgati alles enne tolle numbri postitamist, kuid teele läks SIEVERS. Kogu lugu...

Montmorency džunglis

Nüüd aga kolmas mälestuskilluke. Kui Fanny leidis endale unistuslossi Montmorencys (mille „arendamise“ vastu võitlemisest sai pärastpoole oluline peatükk tema elus), oli mul au selle külaliseks olla. Rue des Cornouillers nr. 8 seisis uhke, ent elamiskõlbmatuks kuulutatud maja, tühje tube täis. Selles tondilossis ainuvalitses Lossiemand Fanny. Koos oma auto alt päästetud Kiisuga.

Maja taga asus muinasjutuline aed – küll ainult meetrit viisteist lai ja ehk viiskümmend pikk, ent täielik padrik, aastaid omapead kasvanud. Maailmalinna Pariisi külje alt leidsin selles tihnikus paigakese, kus segamatult lesida ja lugeda – raamatuid leidis majas külluses. Naabrid olid õnneks kõik kuss. Nii et pretendeerin tiitlile *Montmorency metsavend!* (Või *võsavend*.)

Muidugi nautisin „lossis“ ka perenaise kokakunsti ja tutvusin tema kassidega, samuti siilidega, kes meie vabaõhu-õhtusöömaajast piima otsima tulid. Ja leidsid. Ei – kui Fanny kord oma memuaarid avaldab, võiks kaanepildiks olla foto, kus ta tuvisid toidab. Umbes nagu võilillepuhuja tollase *Petit Larousse*’i kaanel, kirjaga *Je sème à tout vent*, ainult et Fanny toidab kogu Issanda loomaaeda.

Üpris vaga katoliiklane

Tartus ilmuv sari *Kaasaegne mõte* tähistas juubelit sünnipäevalapse essee-kimbukesega *Jumala loomaaed – tuttav tundmatu maailm*. Selle tagakaane lakalt leidsin provokatiivse väite: esseede võlu peituvat selles, et autor polevat „ei korralik tõsiteadlane-positivist ega ka mitte kuigi vaga katoliiklane“ – arutlevat julgelt ja iseseisvalt. Mis nägu peaks siis see „vaga katoliiklane“ olema?

Katsuge kõik läbi – mis hea, sellest pidage kinni, ütleb apostel Paulus. Nii et ristiinimene peabki kriitiline olema. Kui keegi peaks aga arvama, et „vagad katoliiklased“ olgu kõik ühepikkused ja -laiused, arvaku – ent mina väidan: Fanny on üpris vaga katoliiklane. Ja neid võiks rohkemgi olla.

Selle kogumiku puhul küsib *Eesti Kiriku* Rita Puidet: „Kuidas ... leiab ... keeleteadlane nii hämmastavaid mõttekäike Looja loodust, on imeteldav. Seda tehes väitleb ta raamatu lehekülgedel kirjanike, filosoofide ja pühakirjaga. ... Iga pisem kui putukas on jumaliku päritolu, kinnitab ta. ...

Uus sajand on jõuliselt esitanud ühiskonnale ... vajaduse kaitsta maailma rahu, tasakaalu ... Me nimetame seda üldiselt keskkonnakaitseks, kuid ei tohiks unustada, et inimlikust mõtlemisest ei saa lahutada Jumalat. Sest Alguses lõi Jumal taeva ja maa, kinnitab meile esseeraamat. “

Fanny memuaarid

Väga tahaksin lugeda Fanny elulugu tema enese sulest. Kaugeltki mitte ainult sellepärast, et need olid erakordsed ajad ja huvitavad sündmused – ei, Fanny oskab nii hästi vaadelda ja jutustada, et see raamat oleks omaette nauding. Kord kuulutas Fanny Tartus välja loengu prantsuse moest. Läksin minagi, ehkki ei tea moest rohkem kui pörsas pühapäevast – tahtsin hoopis Fannylt pärast loengu midagi pärida.

See loeng oli täiesti omaette ooper: suur loengusaal tudengitare nii puupüsti täis, et jagus koridorigi. Ventilatsioon ütles üles, õhk oli varsti otsas ja minul hing niidiga kaelas. Aga sellest plikamurrust läbi murda ka ei julgenud. Ning loengu lõpul oli küsijate rodu nii pikk, et ma ei pääsenudki lektori jutule. Aga ettekanne oli ülihuvitav. Kes olekski tollal (90ndate alguses) ise Tartust Pariisi pääsenud sealset moodi tudeerima? Ent samuti: kes – peale Fanny enese – oskaks neid aegu tulevastele põlvedele jäädvustada? Ajas ju „Eesti asja“ seal kaugel Prantsusmaal just tema. Neid inimesi polnud palju.

Pariisis oli aga ka „muude asjade“ ajajaid – Kabli küla kuulsaim poeg Ignace Lepp näiteks. Fanny otsis ta üles ja oskab sellest pajatada.

Lõpetan nüüd Ilmar Mikiveri vaimus: *üks kerge jalaga rõõmus Fanny mõjub ka kesk meie aega hästi – elujaatavalt, julgust ja lootust andvalt. Aitäh Sulle, Fanny, senise julgustuse eest! Kinkigu Issand Sulle oma rõõmu veel ja veel!*